

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

אוצר לקוטי שיחות

מאת כבוד קדושת
אדמו"ר מנחם מענדל
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע
שניאורסאהן
מליובאוויטש

פרשת דברים
בין המצרים (ד)

י"ט כסלו
שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושש לבריאה

סיכום

ילקוט שמעוני ירמיה רמז רנט: **עלה אריה במזל אריה והחריב את אריאל...**
על מנת שיבוא אריה במזל אריה ויבנה אריאל.

כוונת המדרש היא ליישב תמיהה כללית בעניין החורבן: מאחר שהקב"ה מקיים, כביכול, את המצוות שנתן לבניישראל ("מגיד דבריו ליעקב, **חוקיו ומשפטיו** לישראל") – כיצד החריב את בית־המקדש, בניגוד לציווי התורה "ונתצתם את מזבחותם... **לא תעשון כן** לה' אלקיכם"?

תמיהה זו מיישב המדרש בדבריו "עלה אריה במזל אריה והחריב את אריאל... **עלי־מנת** שיבוא אריה במזל אריה ויבנה אריאל": מאחר שהחרבת בית־המקדש היתה **עלי־מנת** לבנותו מחדש – היא נחשבת לחלק מתהליך הבנייה עצמו, ולכן היא מותרת.

מכך עולה, שבניין בית־המקדש השלישי אינו מאורע עתידי בלבד, אלא מאורע שהחל **מיד עם החורבן**, שהרי **החורבן עצמו** הוא חלק מתהליך הבניין (בדומה למסופר במדרש, שמיד עם חורבן הבית "נולד מושיעם של ישראל"). וכפי שמצינו כבר בגלות מצרים, שכל תכלית הגלות היתה לצורך עלייה – "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול".

לפי האמור יובן הטעם לכך שרבים מגדולי ישראל גילו "קיצים" בזמנים שונים, על־אף דברי הגמרא "תיפח עצמן של מחשבי קיצין": האיסור הוא רק על **חשובי** קיצין, מחשש לאובדן האמונה במקרה שהחשוב היה מוטעה. גדולי ישראל, לעומת זאת, **רואים בעיניהם** את התפתחותם של גילויי הגאולה במהלך הגלות; ולכן, כשהם מבחינים שבזמן מסוים ("קץ") מגיעה התפתחות זו לידי שלמות – **מחובתם** לגלות זאת, כדי לעורר את בניישראל להגביר את עבודתם הרוחנית בהתאם לשלמות נכספת זו.

עניין זה – שתכליתה ועיקרה של הגלות עצמה היא הגאולה – בולט במיוחד בהפטרות "שבת חזון", העוסקת כולה בחורבן, אבל סיומה הוא בפסוק של גאולה – "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה"; ובדומה לכך גם בפרשה עצמה – העוסקת בעיקרה בדברי תוכחה, אבל סיומה הוא "לא תיראום כי ה' אלקיכם הוא הנלחם לכם".

ומכאן גם הקשר בין שתי הסיבות לכינוי "שבת חזון" – על שם ההפטרות בחזון החורבן, ועל שם היכולת לחזות בבית־המקדש השלישי (כדברי ר' לוי יצחק מברדיטשוב) – שכן החורבן עצמו מהווה חלק בלתי־נפרד מתהליך הבניין.

תוכן הענינים:

"אוצר לקוטי שיחות" פ' דברים - סוגיא בפרשה	3
סיכום	9
"אוצר לקוטי שיחות" בין המצרים	11
סיכום	19

ואם כן, בנוסף לזה שפשוט שלא על זה קאי איסור "חישוב קצים" – שאותו, כנ"ל, הביא הרמב"ם להלכה –

הרי צדיקים גדולים, הרואים* את העליה הגדולה והרכוש גדול שהשיגו כבר ישראל בזמן זה – ודבר זה מביא להפלאה יתירה בשבחן של ישראל ובאהבת ישראל ובזכותם של כל ישראל – אדרבה: שומה עליהם לגלות זאת, כהתעוררות לתוספת בעבודת השם ונתינת כח על זה, כדי שבהתאם לזה יוסיפו ישראל יותר בעבודתם, וכנ"ל.

י. עפ"י יומתק ביאור ענין שמה של השבת – "שבת חזון":

בפשוטם של דברים הרי זה ע"ש התחלת ההפטר "חזון ישעיהו", שבגלוי "אשר חזה על יהודה וירושלים גוי" הענינים הבלתי רצויים – (ג) דפורענותא,

לאידך, ידוע מה שמביא* ר' הלל מפאריטש "בשם הרב מבאריטשוב נבג"ם" ש"שבת חזון"

(88) ועפ"י מתורץ בפשטות מה שלאחרי שהרמב"ם האריך לבטל וכו' הדרך של מחשבי קצים (ומסיים "אבל אמתת העת על בוריה אינה מודעת", ממשיך ומודיע קץ שהוא קבל, ואשר "זהו יותר אמתי מכל חשבון שנאמר בשם קץ", ע"ש.

אלא לפי שא"י בכלל בגדר מחשבי קצים, כיון שנתגלה אליו המצב והקץ.

ולכן מאריך ומדגיש לפני שמודיע הקץ "אבל יש אצלנו קבלה גדולה ונפלאה קבלתי אותה מאבי שקבל מאביו ומאבי אביו והוא קבל מאביו כו".

ולהעיר למעיל חלק א סוף שיחה ג לפרשת ויחי. נעתק באור התורה לנ"ח ח"ב ע' אצו.

הוא מלשון מחזה, דבשבת זו "מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד"*.⁹⁰

ולפי הנ"ל מובן, שאין אלו שני פירושים הפכיים, אלא אדרבה, שייכים המה זה לזה; ויתירה מזו – באים בהמשך זה לזה תיכף ממש: בחורבן ביהמ"ק, עד למדרגה הכי תחתונה שבוה – בשבת חזון שהיא השבת שלפני (ושייכת ל)תשעה באבי, "רואה" כל אחד (בשבת עצמה, החל מהרגע הראשון, הנקרא "שבת חזון") את בנין המקדש דלעתיד.

ועי"ז נפעל באיש ישראל שלא יתפעל מכל הקשיים של חושך הגלות, ובדרך ממילא – עבודתו, "מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות", היא באופן נעלה עוד יותר,

ועי"ז יבנה ביהמ"ק השלישי, אשר "בנוי ומשוכלל למעלה"⁹², ויקויים ענין "חזון" כפשוטו, שיהיה נראה בעולם הזה למטה מעשרה טפחים, כי "בא אריה במזל אריה ויבנה אריאל... בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס", במהרה בימינו ובחודש זה – מזל אריה – ממש.

(משיחות ש"פ דברים תש"מ)
– לקוטי שיחות חלק כט, דברים שבת חזון
בתרגום ללשון הקודש)

90) ראה בארוכה לקוטי שיחות ח"ט ע' 24 ואילך.
91) וראה לעיל הערה 11.
92) רש"י וחו"ס סוכה מא, סע"א. ובכ"מ. וראה בשיחה הבאה ס"ז. וש"נ.

דברים ג'

סוגיא בפרשה

גם אם שבור מלכא לא היה בטוח שבאטי בר טובי מקפיד להימנע מאיסורים – האם זוהי סיבה להכשילו באיסור? • שתי הגרסאות בדברי שבור מלכא – תלויות בשני הטעמים לאיסור בישולי נכרים • מקור לדעת הפוסקים שבישולי נכרים אסורים כלים שבושלו בהם • "הדרן" הלכתי מעמיק על מסכת עבודה זרה

ויש לומר, שיסוד הדבר הוא על-דרך המבואר בענין נסרים שרחבן ארבעה שפסולים לסכך, שדינם הוא שאפילו הפכן על צידיהן (שאין בהן ארבעה)⁹⁰ פסולים הם, ד"כיון דיש שם פסול עליהן" הרי הם פסולים "בכל ענין"⁹¹, ובטעם הדבר ביאר הגאון הרוגצובי⁹², שאף דבר האסור מצד גזירה אטו דבר אסור אחר (תקרה), נעשה "כמו עצם האיסור" (היינו, שאיסורו הוא לא רק במקום שישנו טעם האיסור). ועלי-דרך-זה בענינו, שאע"פ שטעם האיסור של בישולי נכרים הוא משום חתנות, מכל מקום נעשה הדבר "כמו עצם האיסור", וממילא האיסור נשאר במקומו גם במקום שהטעם דחשש חתנות אינו.

ב. ויש לומר, שמקור לדעת רוב הפוסקים נמצא בסיפור המובא בסיום מסכת עבודה זרה בדבר אופן הכשרת סכין מגיעולי נכרים לאכול בה צונג⁹³ – שאם נפרש שם שהאיסור שבסכין

9) סוכה יד, ב. רמב"ם הל' סוכה פ"ה ה"ז. טוש"ע (ודאדמו"ר הזקן) א"ח סתרכ"ט ס"ח (ס"ל).
10) כן הוא ברמב"ם, טוש"ע ודאדמו"ר הזקן שם. וברש"י סוכה שם (ד"ה הפכן) "שהוא פחות מג". וראה מהרש"א שם.
11) רש"י שם ד"ה פסולה.
12) צפנת פענח לרמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו ה"ב.
13) ש"נועצה עשרה פעמים בקרקע" – וזה מהני (לא רק להעביר השמנונית שעל הסכין – ראה רש"י ע"ז שם ד"ה שאין. תוד"ה אמר שם – כי אם) גם למה שכלוע תוך קליפת הסכין מצד דוחקא דסכינא (ר"ן למשנה ע"ז

א. בדין איסור בישולי נכרים – הנלמדי (בדרך אסמכתא*) מהכתוב: "אוכל בכסף תשברני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי" ("מה מים שלא נשתנו כו' על ידי האור אף אוכל כו") – נחלקו הפוסקים אם יש איסור אף בכלים שנבלעה בהם פליטת בישולי נכרים.

לדעת כמה פוסקים⁹⁴, מאחר שאיסור בישולי נכרים הוא משום חתנות⁹⁵ (שמא יביא הדבר לחיתון עם נכרית) לא אסרו את פליטתם, כי "בהא ליכא ודאי משום חתנות", אבל דעת רוב הפוסקים⁹⁶ היא שגם הכלים אסורים, "דכל שאסרוהו חכמים פליטתו כמוהו"⁹⁷.

(* שיחה זו היא "הדרן" על מסכת עבודה זרה.

- 1) ע"ז לו, סע"ב.
- 2) שם לח, רע"א. ולהעיר מר"ן שם "דומיא דקרא בעינן", ע"ש.
- 3) פרשנו ב, כת. – ובירושלמי ע"ז (פ"ב ה"ח. שבת פ"א ה"ד) למדו זה מהפסוק שלפנ"ז (פרשנו שם, 1). ובתיב"ע בבי המקומות "כד חו".
- 4) רא"ש – הובא בטור יו"ד ס"ס קיג. רא"ה – הובא בכ"י שם. דיעה הב' שו"ע שם סט"ז. ועוד (ראה אנציקלופדיה תלמודית ע' בשול"י גויים (ע' תרעג), וש"נ).
- 5) פרש"י ע"ז לו, ב ד"ה והשלקות. ביצה טז, א ד"ה אין בהם. תוס' ע"ז לו, ב ד"ה והשלקות; לו, א ד"ה אלא. רמב"ם הל' מאכלות אסורות פי"ז ה"ט. ועוד. וראה לקמן בפנים סעיף ו.
- 6) ב"י שם (מהרא"ה הובא בתשובת הר"ן).
- 7) ב"י שם. וראה הנסמן באנציקלופדיה שם.
- 8) לשון הרשב"א – הובא בכ"י שם.

היה מצד ביטול נכרים¹⁴ יתורצו כמה תמיהות בסיפור. וזה לשון הש"ס:

מר יהודה ובאטי בר טובי הוו יתבי קמיה דשבור מלכא, אייתו לקמיהו אתרוגא פסק אכל, פסק והב ליה לבאטי בר טובי, הדר דצה עשרה זימני בארעא (כדאיתא בגמרא שם, שכדי להכשיר הסכין "נועצה עשרה פעמים בקרקע") פסק הב ליה למר יהודה. א"ל באטי וההוא גברא לאו בר ישראל הוא? א"ל מר קים לי בגויה ומר לא קים לי בגויה (רב יהודה מכיר אני בו שהוא פרוש ולא יאכל דבר איסור אבל כך איני מוחזק שתהא פרוש כל כך. רש"י). איכא דאמרי אמר ליה אידכר מאי עבדת באורתא (דרך פרסיים למסור נשים לאכסנאים, וכששיגורן להם בלילה שעבר, קיבל באטי, ורב יהודה לא קיבל. רש"י).

בפשוט נראה שהחילוק בין שתי הדעות במענהו של שבור מלכא הוא, שלפי המאן דאמר הראשון כל שאמר שבור מלכא הוא שאינו יודע בבירור אם באטי פרוש מדבר איסור ("בך איני מוחזק"), ולפי ה"איכא דאמרי" טען בוודאות שאינו פרוש כו' (שהרי "אידכר מאי עבדת באורתא").

אבל לפי זה תמוה למאן דאמר הראשון: כיון שבאטי קיבל את הנשים הפרסיות ועבר על איסור ודאי, אם כן, מפני מה אמר שבור

עה, ב: שלכן מהני נעיצה בקרקע גם לדבר חריף (טור יו"ד סו"ס קכא ובב"י שם ד"ה ומה שכתב) שאוסר כדי נטילה (שו"ע יו"ד ר"ס צו. וראה ש"ך שם סק"ב. שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח סתמ"ז ס"ט). וראה גם מהרש"א סוף ע"ז. וראה הערה הבאה.

14) אלא שצ"ע (וחיפוש) לדיעות שהכלים של בישולי נכרים מותרים מפני שאין בפליטה משום חתנות – אולי סכין שאני דסתם סכין אינו נקי מן שמנונית (שו"ע אדמו"ר הזקן שם ס"ח. רמ"א שם ס"ז. ועוד), ונמצא שיש איסור בעין. וא"כ אין ראייה מהסיפור בע"ז לשאר כלים של בישולי נכרים.

אבל ראה מהרש"א הנ"ל, שבסיפור דע"ז כבר העביר השמנונית ע"י שפסק אתרוגא כו', ובכלל מסתבר שסכיניו של מלך הוא נקי משמנונית (ע"י מה שהביא בב"י יו"ד ס"י סק"ז גבי חנוני).

מלכא רק דלא קים ליה בגויה? ודוחק גדול לומר שה"איכא דאמרי" נחלקו עם המאן דאמר הראשון במציאות¹⁵ – אם אירע המעשה ד"עבדת באורתא" או לא.

ג. התוס'¹⁶ כתבו שבאטי לא חטא בזה שקיבל את הנשים הנכריות, כי היה "עבד קצת שמעוכב גט שחרור", ועבד מותר באשה נכרית.

[ויש לומר שרש"י (שלא העיר שבאטי לא עבר על איסור בזה) ותוס' לשיטתייהו אזלי: בדן "נתיאשתי מפלוני עבדי" . אין לו תקנה אלא בשטר" (במסכת גיטין¹⁷), פירש רש"י: "אין לו תקנה – בבת ישראל ולא בשפחה שהרי משוחרר הוא קצת כו". אבל התוס' שם¹⁸ פירשו (דלא כרש"י, אלא) "אין לו תקנה בבת חורין קאמר, אבל בשפחה שרי". ועלי-דרך-זה הוא גם בנוגע לבאטי שהיה מעוכב גט שחרור¹⁹, שלדעת רש"י הוא אסור בשפחה²⁰, ולדעת התוס' הוא מותר בשפחה (ועלי-דרך-זה בנכרית²¹).

אבל אינו מובן (לפי פירוש התוס'): מאחר שבאטי לא עבר על איסור, למה נוף בו שבור

15) ראה שדי חמד כללים מע' המ"ם כלל קסד.

16) סוף ע"ז (ובב"ח שם). תודה מסר נדה מז, א. וראה גם ריטב"א ע"ז ונדה שם.

17) לט, ריש ע"ב.

18) מ, א ד"ה אותו.

19) בתוס' (ותוס' הרא"ש) נדה שם "עבד הוה" (וראה פסקי התוס' ע"ז שם). אבל בפשוטו כוונתם כמ"ש בע"ז שם "עבד קצת שמעוכב גט שחרור". וראה רמב"ם, ריטב"א וחדא"ג מהרש"א קידושין ע, ב.

20) ועד"ז בנכרית. ואף שלדעת רש"י (קידושין סט, א) ועוד ישראל אסור בשפחה מה"ת (משום ולא יהיה קדש גו' – תצא כג, יח), משא"כ נכרית דרך זנות בצנעה הוא רק גזירה דרבנן (ע"ז לו, ב) – מ"מ, מכיון דזה שאסור בשפחה (לרש"י) הוא מפני "שמשוחרר הוא קצת", מסתבר לומר שאסור הוא גם בנכרית.

21) ראה גם מהר"ט קידושין שם.

(*) אלא ש"א שגם זה הוא איסור מה"ת – ראה אנציקלופדיה תלמודית ע' בועל אומית (ע' יד וא"כ) וש"נ.

משא"כ גילוי הקצים שע"י גדולי ישראל – אדרבה: הדבר היה לשם התכלית הכי נעלה (וכמו שהמליץ הרמב"ם על הרס"ג⁸⁴ בנוגע לקצים שהודיע עליהם), כי היו אלה זמנים שבהם היו ישראל בשפל המצב, "בעלי סכרות רבות נשחתות", ואזי גדולי ישראל קיבצו ומשכו אליהם "המון העם, על דרך חשבון הקצים", ובכך חיזקו אותם באמונתם, ועוררו בהם התקוה לגאולה⁸⁵, בהודיעם להם⁸⁶ שהגאולה קרובה ממש לבוא – אע"פ שלולא זאת "התורה אסרה זה"⁸⁷.

אבל ע"פ הנ"ל י"ל בדרך אפשר: כיון שהצדיקים רואים בכל משך זמן הגלות כיצד העבודה בכל יום ובכל רגע בגלות יש בה מעניני הגאולה, והיא מקרבתם, ובכל יום נוסף וכו' בגלות רואים הם את ההוספה בגילויים ובעליות של הגאולה ("רכוש גדול"), עד שכל הוספות אלו מצטרפות ומביאות למצב של שלימות ההוספה – לפיכך גילו את זמן השלימות, "שנת הקץ", היינו, שהודיעו עלי-דבר זה שישאל קרבים והולכים אל השלימות בהוספה זו ואל השלימות בגילוי הנעלה יותר.

ותכלית הדבר – לעורר את ישראל שעבודתם במשך הזמן שבין גילוי הקץ ליום הקץ צריכה להיות בהתאם לשלימות הגילוי הזה, כדי שהדבר יבוא ויתקיים ע"י עבודתם בפועל.

גילוי הקץ, חשבון הקץ, ע"י הרמב"ם, אדמו"ר הזקן וכו' – היו התעוררות ונתינת כח להוספה יתירה בעבודת התורה והמצוות, כדי שיהיו בהתאם לגילוי זה.

84) באגרת תימן שם.

85) בשאר התרגומים בשינוי (וגם בתוכן) קצת.

86) ומסיים "ואין לטעון עליו על שטעה בחשבונותיו". ועד"ז בתרגום אבן תיבון. ובאבן חסדאי "ואין הכוזה הקצים אשר עשה תפיסה עליו". ועד"ז בתרגום קאפח.

87) כיכ הרמב"ם בנוגע להרס"ג "אע"פ שהיה יודע שהתורה אסרה זה". ובתרגום קאפח "שהתורה הזהירה על כך". וכיו"כ בשאר התרגומים.

"הלכות הלכות" (בסופו⁸⁸: "וכן לא יחשב הקצין, אמרו חכמים תיפח רוחם של מחשבי הקצים").

אך הנה בפועל מצינו ריבוי "קצים" – בנוסף למובא בגמרא מחז"ל – גם מגדולי ישראל שלאחר זמן הש"ס ובכל הדורות⁸⁹, ונוסף על כל זה – הרמב"ם עצמו כתב "קץ" באגרת תימן⁹⁰, ועלי-דרך-זה גם בדורות שלאחר מכן. וידוע הקץ של אדמו"ר הזקן במאמרו הידוע⁹¹ "זאת האלף ושבע מאות"⁹².

והנה ביאור הדבר בפשוט, שהטעם לזה שאמרו "תיפח עצמן של מחשבי קצין" הוא⁹³ (כהמשך דברי הגמרא) "שהיו אומרים כיון שהגיע עת הקץ ולא בא שוב אינו בא", וכמו שביאר הרמב"ם (באגרת תימן) שהדבר מביא לידי כשלון ותקלה לעם, "שמא יטעו בראותם שבאו הקצים ולא בא"⁹⁴, וזה עלול לגרום להעדר האמונה בביאת המשיח, "לפיכך התפללו עליהם חכמים שתפח דעתם וישחת חשבונם"⁹⁵.

76) ה"ל מלכים פ"ב סה"ב.

77) כמה מהם הובאו ונסמנו בהערות הרב מרגליות לשו"ת מן השמים (ירושלים תשי"ז) לסי' עב.

78) פרק ג' קרוב לסופו. וראה לקמן בפנים והערה 88.

79) ראה ספר השיחות תורת שלום ע' 237 (ובספר המאמרים פ"ת ע' שיט). המאמר נדפס במאמרי אדמו"ר הזקן – פרשיות ח"א ע' ט"ט ואילך. וראה שם ע' תכג. וראה אור התורה לצמח צדק נ"ך ע' קפג.

80) ראה דברי כ"ק אדמו"ר נ"ע בנוגע שנת תרס"ו (שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר – בהוספות לספר המאמרים תרס"ו בסופן – קה"ת, תנשא, ע' תרפח).

81) ראה פרש"י סנהדרין שם ד"ה ויפח הקץ: תיפח נפשו של מחשב הקץ שלא היה לו לכזב ולומר כיון שהגיע וכו'. והיינו, דמפרש ההמשך בגמ' "שהיו אומרים כו" – אמהשבי קצים עצמם. והוא דלא כפירוש הרמב"ם דלקמן בפנים, דשאר העם יטעו בזה.

82) כן הוא בתרגום דאגרת תימן דר' נחום המעריכי (וכן להלן). ובשאר התרגומים בכמה שינויים.

83) "שיכזיב השם מחשבתם ויפסיד הנהגתם" (תרגום אבן חסדאי) "להכשילם ולהפסיד הנהגתם" (אבן תיבון). ובשלתם הוא בלשון תפלה. ובתרגום קאפח "ולפיכך קללום שיכזיב ה' את הבירור שלהם ויקלקל מועצותיהם".

הגאולה בעולם הזה למטה, בארץ ישראל עצמה – "נולד מושיען".

אמנם בגלוי רואה ומרגיש כל אחד מישראל את ענין החורבן, וממילא ישנן הלכות תשעה באב וכו'; אך הלא ענינן (של התעניות, ותשעה באב בפרט) הוא להביא לתשובה – ובלשון הרמב"ם ריש הלכות תעניות: ודבר זה מדרכי התשובה הוא – כדי שהגאולה ובנין המקדש יבואו ע"י תשובה ועבודת ישראל בפועל.

ח. ענין זה (שהתחלת בנין הבית היתה תיכף ממש לחורבן, משום שזו כל תכליתו של החורבן, לשם תיקון הבית) – מצאנו מפורש כבר בגלות הראשונה, גלות מצרים: לאחר גזירת הגלות "ועבדום וענו אותם"⁶⁵, מיד – תיכף ממש – הבטיח הקב"ה לאברהם אבינו "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"⁶⁶. וידוע הביאור בזה⁶⁷, שכל ענינה של גלות מצרים היה לצורך העליה (ה"רכוש גדול") של ישראל, ולשם קבלת התורה (אלא שישאל, בהיותם בגלות ושעבוד מצרים, לא חשו בזה, ולכן בקשו לצאת מהגלות בהקדם האפשרי ולוותר על ה"רכוש גדול"⁶⁸).

[ויש לומר שזהו הפירוש הפנימי בזה ששבת לוי לא נשתעבדו⁶⁹: מצד לימוד התורה שלא פסק מהם, ומשום שעמדו במצות אבות⁷⁰, ידעו והכירו והרגישו עוד בהיותם במצרים שהגלות והשעבוד עצמם מביאים לזיכוכ ועליה, לרכוש גדול – וממילא לא חשו בשעבוד].

64) ושם רפ"ה שקאי בה' צומות – כולל תשעה באב: ישראל מתענים כו' כדי לעורר הלבבות ולפתח דרכי התשובה.

65) לך טו, יג.

66) שם, יד.

67) ראה לקוטי שיחות חכ"א ע' 15 ואילך. וש"נ.

68) ברכות ט, ריש ע"ב.

69) פרש"י שמות ה, ד. וראה שמור פ"ה, טז. תנחומא וארא ו.

70) ראה רמב"ם הל' ע"ז ספ"א.

ועל-דרך-זה – כיון שכל המלכיות (הגליות) נקראות על שם מצרים⁷¹, כן הוא גם בנוגע לכל הגליות, ובפרט גלות זה האחרון: בגלוי ובהרגש, התחלת הגאולה היא בהפסק זמן לאחר החורבן והתחלת הגלות, אך בפנימיות, מאחר שכל ענין הגלות הוא לצורך העליה בגאולה (ה"רכוש גדול" היוצא מן הגלות), נמצא שהרגע הראשון שלאחרי רגע הגלות – הוא רגע בלתי נפרד מן הגאולה⁷².

וכנ"ל – אין זה רק בענין החורבן והגלות כפי שהוא מצד למעלה, מצד הקב"ה, אלא גם בעבודתם של ישראל. וזהו ש"צעקה פרתו כו"⁷³, כי הדבר הורגש אפילו ע"י בהמה כאן בעולם הזה.

ויתירה מזו, בלשון אדמו"ר הזקני⁷⁴: "תכלית השלימות הזה של ימות המשיח ותחיית המתים שהוא גילוי אור אין-סוף ב"ה בעולם הזה הגשמי תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות". וכיון שהגילויים ועניני הגאולה באים ע"י "מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות", מובן, שגילויים וענינים אלו קיימים ונמצאים מן המוכן בתוך מעשינו ועבודתנו⁷⁵.

בעיני בשר אין הדבר נראה, אך צדיקים וגשיאי ישראל, שעניניהם פקוחות ומאירות, רואים בגלות גופא (הן בירידה וחושך הגלות והן במעשינו ועבודתנו) את ענין הגאולה שבו.

ט. ע"פ הג"ל יש לבאר דבר תמוה בנוגע לענין הקיצין.

איתא בגמרא⁷⁶: "תיפח עצמן של מחשבי קיצין". וכן הביא הרמב"ם בספרו (שהוא ספר

71) ב"ר פט"ז, ד.

72) ראה גם לקמן שיחה ד ס"ח ואילך. בביאור הסיום דמס' מכות: ר' עקיבא משחק כו'.

73) תניא רפ"ז.

74) ראה לקוטי שיחות חכ"א ע' 18 ואילך. חכ"ב ס"ע 75 ואילך.

75) סנהדרין צז, ב.

איסור⁷⁸ – ואם כן, האמנם די היה בכך שלא היה בטוח ("לא קים לי בגויה") שבאטי הגו פרוש מדבר איסור, כדי להכשילו בוודאות ולתת לו לאכול דבר איסור?

ב) אפילו לפי ה"איכא דאמרי", שבאטי עבר בוודאות על איסור באורתא (אם באמת – לשיטת רש"י, או רק לדעת שבור מלכא – לשיטת התוס'), עדיין אין זה טעם שיכשילו באיסור נוסף; הרי יתכן שבאטי אמנם לא הצליח להתגבר על הנסיון הגדול⁷⁹ דיצא דעבירה (עם נכרית), ואעפ"כ נזהר ממאכלות אסורות, ובפרט שאיסור זנות עם נכרית (לא בדרך חתנות) בצנעא הוא איסור דרבנן⁸⁰, וגיעולי נכרים הוא איסור מן התורה⁸¹.

ג) התמיהה אף גדולה מזו: מאחר שבלאו הכי נעץ שבור מלכא את סכיניו בקרקע (לצורך מר יהודה), הרי היה יכול לעשות זאת כמה רגעים לפני כן, בטרם נתן לבאטי לאכול מהאחרון, וכך היה גם באטי ניצל מהאיסור – ולמה נשתהה ונעץ את הסכין בקרקע רק לאחר הנתינה לבאטי (כך שיאכל דבר איסור דוקא)?

ה. ויש לומר הביאור בזה, ובהקדים, שיש לומר שהאיסור שבסכין לא היה מצד מאכלות אסורות (בכלל) שבלעה בבית שבור מלכא, כי בהיותו מלך, הרי "כלום חסר לבית המלך"⁸² –

28) גם אם תמצ' לומר דבן נח אינו מחוייב בלפני עור (הדיעות בזה – ראה שדי חמד כללים מע' הוא"ו כלל כו סק"ג) – הרי בנידון דידן רואים ששבור מלכא היה נזהר בזה (מאיזה טעם שהוא).

ומה "ששיגר להם שתי שפחות" (לשון התוס' ע"ז שם. ועד"ז ברש"י שם "כששיגרן כו") – אינו שייך לנידון דידן, כי כיון שכן היה "דרך פרסיים" הנהגה רגילה – נעשה זה ע"י משרתי המלך הממונים על הכנסת אורחיו, לא שהמלך היה משגר (וכמפורש בתוד"ה מסר נדה מז, א).

29) ראה יומא סט, ב. קדושין פ, ב ואילך. רמב"ם הל' אסר"ב בסופו.

30) נטמן לעיל הערה 20.

31) ראה אנציקלופדיה תלמודית בערכו בתחלתו, וש"נ.

32) שבת ספ"ג.

מלכא באמרו "אידכר מאי עבדת באורתא". והריטב"א⁸³ כתב לבאר ד"שבור מלכא לא היה יודע זה, ולפיכך חשד אותו שכשם שלא נזהר מן הנכרית לא יחוש לגיעולי נכרים, וזה אינו כי עבד מוזהר הוא בכל האיסורין, וכשם שאסור בחזיר ובנבלה אסור בגיעוליהן⁸⁴.

אבל לכאורה אין ביאור זה מחוור לגמרי: שבור מלכא היה בקי בדינים⁸⁵ (כדמוכח גם) מסוגיא זו גופא), ואם כן, אין מסתבר לומר שלא ידע את הדין שעבד מותר בנכרית. גם קשה לומר שלא ידע שבאטי עודנו עבד קצת, שהרי רב יהודה הכריז על כך ברבימ⁸⁶.

ד. גם צריך להבין בפרטי הסיפור:

בשלמא מה שבאטי נטל את האחרון משבור מלכא ואכלו (כפי שמשמע מסיפור המעשה), אפשר לבאר בפשטות, ש[אין זה מפני שלא נזהר מגיעולי נכרים, או מפני שלא ידע את דין גיעולי נכרים (כי משאלתו "וההוא גברא לאו בר ישראל" מובן שידע זאת ושהדבר חרה לו), אלא] זהו מפני שאילו לא אכל מה שנתן לו המלך, היה נחשב ע"י⁸⁷ למורד במלכות⁸⁸, ויש כאן חשש של פיקוח נפש⁸⁹ הדוחה את כל התורה, "יעבור ואל יהרג"⁹⁰.

(וכמובן, אין סתירה לזה מכך שלאחר שראה ששבור מלכא מנע את מר יהודה מדבר איסור, שאל "וההוא גברא לאו בר ישראל הוא" – מפני מה לא שמר מאיסור גם אותו, את באטי בר טובי).

אבל עדיין תמוה – מצד שבור מלכא:

א) הלא שבור מלכא לא רצה להכשיל בדבר

22) ע"ז שם. וראה גם ריטב"א נדה שם.

23) רש"י ותוס' סוף ב"מ.

24) קידושין שם.

25) ראה עד"ז עבודת עבודה (לר"ש קלוגר) ע"ז שם.

26) ראה חגיגה ה, ב. רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ה.

ולהעיר ממגילה יג, סע"ב.

27) סנהדרין עד, א.

אין מקום לומר שהיו משתמשים לצורך חיתוך פירות (אתרוג) בסכין ששימשה לתבשילי בשר רותח וכו'; ובדאי היו שם סכינים מיוחדות לפירות, וממילא לא היתה בהן בליעה ממאכלות אסורות –

אלא הסכין היתה אסורה מצד בישולי נכרים³³, כי נעשה שימוש בסכין זו גם לפירות מבושלים (וחריפים)³⁴, והיא בלעה מבישולי נכרים³⁴.

עפ"ז מובן תוכן הוספת ה"איכא דאמרי", ששבור מלכא אמר "אידכר מאי עבדת באורתא": טעם האיסור דבישולי נכרים הוא (כנ"ל) משום חתנות – "בנותיהן". ומאחר שבאטי היה מותר בבנותיהן (לדעת התוס') – הרי האיסור דבישולי נכרים (שהוא משום בנותיהן) אינו שייך בו³⁵.

ואע"ג דקיימא לן (כנ"ל סעיף א) שהאיסור דבישולי נכרים נעשה "כמו עצם האיסור" (ולכן האיסור בעינו עומד גם במקום שטעם האיסור בטל) – אין זה דומה לנידון דידן, כי,

(לכד זאת שהכלל "נעשה כמו עצם האיסור" אינו שייך אלא כשהנידון הוא דבר וחפץ מסוים שכבר חל עליו "שם פסול", וממילא הפסול נשאר במקומו "בכל ענין"; משא"כ במקום שהשכל מחייב שהאיסור אינו חל מלכתחילה על הדבר, לפי שטעם האיסור אינו שייך שם

33) ואין לומר שלפ"ז היה מותר לאלכו בלאו הכי בלי נעיצה בקרקע, שהרי לכו"ע אין הכלים אוסרים מה שנתבשל בהם (כשיש רוב בתבשיל) – ש"ך יו"ד סק"ג סקכ"א – דמג"ל שבכדי נטילה דמקום החתיכה דהאתרוג יש בו רוב לגבי הבלוע שבסכין. וראה לקמן הערה 39.

34) כולל – פירות שאינם נאכלים כמו שהם חי. 34*) וצ"ע שעל כרחק צריך לומר שהאתרוג עצמו לא היה אסור משום בישולי נכרים (אף שאינו נאכל כמו שהוא חי) – כדמוכח מזה שרב יהודה אכל האתרוג – היינו שנתבשל ע"י ישראל!

35) אף שלא הותר לו דרך חתנות שהוא איסור מה"ת (ע"ז לו, ב) רק שלא גזרו עליו משום נשגז' (נשגז' – תוס' גדה שם (וראה מהרי"ט הג"ל) – מ"מ, אם הותר לו בבנותיהן (דרך זנות עכ"פ), כל שכן שאין לאסור לו בישולי נכרים.

מעיקרא דדינא³⁶, וכמו שמצינו בנידון דידן גופא, שישנם כמה וכמה אופנים שבהם איסור בישולי נכרים אינו, מפני שהגזירה משום חתנות אינה שייכת בהם כלל³⁷ – הנה נוסף לזה),

מה שהאיסור נשאר במקומו גם כאשר (הסיבה ו) הטעם אליו בטל, היינו רק בנידון שעצם האיסור דחתנות בעינו עומד, ורק שאין חשש שבישולי הנכרים יביאו לידי איסור חתנות; משא"כ בנידון דידן, לגבי באטי, הרי איסור החתנות אינו – ואם כן, אין מקום לומר שבשעה שענין החתנות ("בנותיהן") הוא דבר המותר, יחול איסור על דבר (בישולי נכרים) העלול להביא לידי חתנות!

ועל-דרך זה יש לבאר את מענה שבור מלכא "אידכר מאי עבדת באורתא" לשיטת רש"י, שבאטי היה אסור בנכרית (אף שהיה "עבד קצת"): מאחר שהאיסור דבישולי נכרים הוא רק כדי להרחיק מבנותיהן, סבר שבור מלכא שאין שום טעם והכרח להציל את באטי מהסייג לאיסור ("ד"בנותיהן"), בה בשעה שהוא אינו נזהר באיסור עצמו ("בנותיהן").

ו. עפ"ז יש לבאר הטעם שלמאן דאמר הראשון לא אמר שבור מלכא "אידכר מאי עבדת באורתא":

מלבד הטעם הנ"ל לאיסור בישולי עכו"ם (משום חתנות), מצינו טעם נוסף: "שלא יהא

36) ראה לדוגמא – שו"ע יו"ד ר"ס קטז ובפר"ח* (ועוד) שם, וש"נ. וראה אנציקלופדיה תלמודית ע' דבר שבמנין כו' (ע' תשא ואילך) וש"נ.

37) ראה אנציקלופדיה תלמודית ע' בשולי גוים (ע' תרנח ואילך. ע' תרסו, וש"נ).

*) ע"פ הדוגמא שהביא בפר"ח שם מריש ע"ז דלפני אידיהן של עכו"ם ג' ימים אסור לשאת ולתת עמהם ומ"מ רב יהודה שדר ליה קורבנא כו' ידענא ביה דלא פלח כו' (ע"ז לו, ב) סעי' ואלך. הובא בתוה"א אסור בריש המס' – יש לקשר טיוט המס' לחתולתה, שבשנייה מודגש דבמקום שלא שייך טעם האיסור לו גזרינן.

המקדשות, בית ראשון ובית שני, על-ימנת לתקן ולבנות ביהמ"ק מתוקן, ביהמ"ק השלישי, שהוא בנינא דקוב"ה. ונמצא שחורבן בתי המקדשות הוא דוקא גדר של "בנין", ואינו חורבן וסתירה.

ז. עפ"ז יש לבאר בעומק יותר את סיפור המדרש⁵⁸, שבשעה ששמע ערבי (בעת חורבן הבית) ש"צעקה פרתו"⁵⁹ של אדם מישראל, אמר לו שביהמ"ק חרב בשעה זו; ותיכף ומיד, לאחר ש"הפרה צועקת פעם אחרת"⁵⁹ – אמר לו ש"נולד מושיעיהם וגואלן של ישראל"⁵⁹ –

דיש לומר, שבפנימיות הענין אין הכוונה בזה רק ללידת המשיח שהיתה אז, והיינו, שמן הרגע שלאחרי החורבן משיח עומד מוכן לגאול את ישראל, ונמצא, שידח עם החורבן באה גם ההכנה, ההתחלה והאפשרות לגאולה (ומובן ההכרח לדבר בפשטות: כיון שבשעה שישראל עושין תשובה "מיד הן נגאלין"⁶⁰, ואע"פ ש"אני ישנה בגלותא", "לבי ער לקב"ה" וכו') – הרי משיח מוכרח להיות מוכן מיד ברגע שלאחרי החורבן, כדי שתוכל להיות הגאולה "מיד"⁶² כשעושין תשובה⁶³).

כי אם יותר מזה: אין כל הפסק זמן, הפסק רגע, בין חורבן הבית ובין הגאולה ובנין ביהמ"ק, אלא – תיכף לחורבן מנוש היתה התחלת

וראה בארוכה לקוטי שיחות ח"ט (ע' 27-8 ובהערות שם; ע' 62: ע' 8-67), שהוא גדלות גם באיכות וברונית. 58) איכ"ר פ"א, נא.

59) לשון המתנות כהונה שם.

60) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

61) זהר ח"ג צה, א. וראה שהש"ר עה"פ (שיר השירים ה, ב) אני ישנה גר'.

62) ואף שאומר "אזתייליד פריקתון דיהודא" (ואין שייך שיהיה מוכן תיכף לגאול את ישראל) – הרי מצינו דוגמתו קודם המבול דביום שנולד עזר לאמו (ב"ר פ"ו, א. ויקר' פ"ה, א). וצ"ע ובירור ב"נבואת הילד" (נפסס בסוף ספר נגיד ומצוה ועוד, וראה סה"ד ד"א רמה).

63) ראה שיחת חג השבועות תשד"מ שכעת החורבן היה זמן המוכשר ומסוגל ביותר לתשובה כאשר בני ראו חורבן הבית כו'.

אריה במזל אריה ויבנה אריאל⁵² (והרי "שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש" מורה על תוכן הדבר⁵³).

ו. מכאן נמצינו למדים ענין נפלא בנוגע לחורבן הבית – בית ראשון, ועל אחת כמה וכמה בית שני:

בנין ביהמ"ק השלישי ע"י הקב"ה – "יבא אריה זה הקב"ה כו' במזל אריה והפכתי אכלם לששון ויבנה אריאל" – אינו ענין שהתחלתו תהיה רק לעתיד לבא, אלא התחלת בנין זה היתה תיכף לחורבן הבית.

יתר על כן – זוהי כל תכלית חורבן הבית: הקב"ה ביקש "לתקן"⁵⁴ את ביהמ"ק⁵⁵, שלא יהיה כפי שהיה בתחילה, "בניינא דבר נש"⁵⁶ שאין לו קיום⁵⁷, אלא יהיה "בניינא . . דקב"ה"⁵⁶, בנין נצחי, ומטעם זה אירע החורבן של בתי

52) ע"פ כל זה יומתק (בפנימיות הענינים) זה שמדרש הג"ל הוא בילקוט ירמיה שבו מודגש יותר הג"ל, כי "ירמיה כוליה חורבנא . . וישעיה כוליה נחמא" (ב"ב יד, ב. ילקוט שמעוני ירמיה שם בתחלתו – רמז רנח).

53) שער היחוד והאמונה ספ"א.

54) ראה שו"ע אדמו"ר הזקן אורח סרע"ח ס"ב, ב' דיעות (לגבי שבת) בסותר ע"מ לבנות – אם צריך שיהא בנין האחרון יותר טוב מן הראשון או לא. וראה שו"ת צמח צדק ח"ו שער המילואים – חידושים על מס' שבת (בהוצאת קה"ת תשכ"ד – ט, סעי' ב). אבל גם להדיעה שלענין איסור שבת אין צריך שיהא הבנין יותר טוב מן הראשון לאחשבו כסותר ע"מ לבנות, הרי לענין ניתוח אבני היכל כו' – בכדי שהסתירה תהיה נחשבת כבנין הוא דוקא בסותר ע"מ לבנות במקומו בנין טוב ויפה מהראשון, וכנ"ל (הערה 50) בעצת בבא בן בוטא להורדוס, וכמפורש בשו"ת משאת בנימין (שהובא בשו"ת צמח צדק שבהערה 51).

55) כי אף ש"עלה אריה מסבכו כו" מדובר בבית ראשון שהחריב נבוכדנאצר, הרי על בית השני (אף שחסרו בו ה' דברים – יומא כא, ב) נאמר (חגי ב, ט. סעי' ואלך) גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון. ויומתק ע"פ זהר ח"ג שבהערה הבאה (ועד"ז הוא בראב"ע חגי שם – בפ"י הב').

56) זהר ח"ג רכא, א. וראה גם שם ח"א כה, א.

57) ולהעיר שגם האופן "גדול יותר" דבית שני הוא "בבנין" או "בשנים" (ב"ב שם), היינו שהיה לו קיום יותר.

ישראל החורבן הוא ענין של "מקלקל על מנת לתקן", שהרי "אי אפשר לתקן אלא ע"י קלקול זה", ואין בזה איסור של בל תשחית⁴¹.

אבל לענין איסור "לא תעשון כן" עדיין קשה: אע"פ שאיסור זה הוא (כדיוק לשון הרמב"ם⁴²) כאשר הדבר נעשה "דרך השחתה"⁴³ דוקא, וכביאור הכסף משנה⁴⁴ "שאם נותן כדי לתקן ודאי שרי" – מכל מקום, הניתוץ והסתירה צריכים להיות "כדי לתקן" תיקון ובנין⁴⁵ בגוף הדבר⁴⁶. ובפרט ע"פ פסקידין

41) ע"ד מ"ש במדות פ"א מ"ב "ורשות היה לו לשרוף את כסותו", "ואין כאן משום בל תשחית כו" (פי' הרא"ש שם). וראה לקוטי שיחות ח"ח ע' 465 ואילך הביאור בזה לדעת אדמו"ר הזקן, אף שפסק שם (ס"ס יד) דאיסור בל תשחית הוא "אפילו כוונתו כדי להראות כעס וחומה להטיל אימה על בני ביתו שאינן נוהגין כשורה". עיי"ש.

42) הל' יסוה"ת והל' ביהב"ח שם.

43) וכלשונו בהל' מלכים שם (ועד"ז בשו"ע אדמו"ר הזקן שם ס"ט) לגבי בל תשחית. ועד"ז בהל' שבת שם פ"א לגבי איסור שבת.

44) הל' ביהב"ח שם.

45) ולהעיר דגם במלאכת שבת לגבי סותר כתב הרמב"ם (הל' שבת פ"א ה"ח) "כל המקלקל על מנת לתקן חייב כיצד הרי שסתר ע"מ לבנות במקומו" (וכשכתב לא, ב). ועפ"ז צ"ע אם הדין ברמב"ם שם פ"י (הנ"ל בפנים) הקורע בחמתו כו' דנחשב כמתקן הוא גם במלאכת סותר, כמו שפירש במנ"ח מצוה לב במוסך השבת (מט, ד) ברמב"ם שם (פ"י ה"י) ד"ל"ד ע"מ לבנות אלא העיקר שלא יהיה דרך השחתה שהוא מקלקל. עיי"ש.

[והא דלא כתב הרמב"ם בפ"י (הט"ו) ע"מ לבנות במקומו – לפי שממך על מ"ש לפנינו בפ"א (שו"ת אבני נור א"ח ח"א סק"ד ס"ה)].

וראה שו"ע אדמו"ר הזקן א"ח סי' רע"ב ס"ב. שו"ת הצמח צדק א"ח סי' אות ג. שו"ת אבני נור שם סק"ל סי' ואלך ועוד. ועצ"ע. ואכ"מ.

46) ראה בארוכה שו"ת צמח צדק שם. ושם בסוף אות ג, דגם להרמב"ם שלא אסר אלא דרך השחתה אם אין התיקון מתקן כל הקלקול חשוב זה השחתה, וראה שם בסוף התשובה: ואפ"ל גם הרמב"ם לא כתב דרך השחתה אלא לענין חיוב מלקות כו' אבל להחיר כשאינו דרך השחתה י"ל דבעינן שיהיה ע"מ לתקן כמ"ש המרדכי (דלקמן הערה הבאה – שצ"ל ע"מ לבנות). וראה גם שו"ת תורת חסד א"ח

הרמ"א⁴⁷ אפילו בנוגע לבית הכנסת, ש"אסור לסתור דבר מבית הכנסת אלא אם כן עושה על מנת לבנות", אבל אם עושה זאת לצורך אחר, אפילו לצורך מצוה, הרי זה אסור⁴⁸, דלא הותרה הסתירה אלא על-מנת לבנות, וכדי לבנות במקומו⁴⁹.

ו"ל שזהו טעם ההוספה והדיוק בילקוט "עלה אריה כו' והחריב את אריאל כו' על מנת שיבא אריה כו' ויבנה אריאל" – להדגיש, שמטרת חורבן הבית אינה לשם החורבן עצמו, אלא היא לשם ענין נוסף, והוא, "על מנת שיבא אריה כו' ויבנה אריאל" – "על מנת לבנות". וממילא מוכן שאין כאן איסור של ניתוץ הבית, חורבן ביהמ"ק, אלא להיפך⁵⁰: "ההיא נתיצה בנין מקריי" – החורבן והניתוץ עצמו ענינו (ושמו) הוא – בנין.

ומהאי טעמא חוזר בילקוט וכופל את השם: "עלה אריה במזל אריה והחריב את אריאל כו' על מנת שיבא אריה במזל אריה ויבנה אריאל" – כי בזה בא להסביר ולהדגיש, שתוכנו הפנימי של החורבן – הנתיצה – "בנין מקרי", ועד כדי כך, ש"שמו" של ענין החורבן (והגורם לו) הוא כשמו של המביא לבנין ביהמ"ק כפשוטו – "ביא

ס"ד. שדי חמד כללים מערכת המ"ם כלל יב (כרך ב תיג, ב ואילך).

47) שו"ע א"ח סי' קנב (ממרדכי פ"ד דמגילה).

48) וראה שו"ת צמח צדק ותורת חסד שם.

49) ראה ט"ז שם סקנ"א סק"ג ובפרמ"ג שם.

50) ראה תשב"ץ ח"א סי' (הובא בשו"ת תורת חסד שם אות ד) שמביא ראה שמותר לסתור היכל כולו בשביל לבנות, דבא בן בוטא השיא עצה (ב"כ ד, א. וכצ"ל בתשב"ץ שם) להורדוס "למסתירה להיכל ולמבנייה". ואם נאמר שמזה הוא מקור דברי הרמב"ם (בהל' יסוה"ת והל' ביהב"ח) למ"ש "דרך השחתה" – מובן, דפירוש "דרך השחתה" הוא בכל גווני דאינו ע"מ לבנות במקומו בנין (חדש ו) פ"ה יותר. וראה לקמן הערה 54.

51) לשון המרדכי במגילה פ"ד סתתכ"ו, ומקשרו עם הדין ונתיצת ביהמ"ק (הובא בב"י לטור א"ח שם סקנ"א ד"ה כתב המרדכי. שו"ת צמח צדק שם ס"א ד"ה ויש לחקור).

ישראל רגיל אצלו במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא³⁸.

ויש לומר, ששתי הלשונות בגמרא תלויות בשני הטעמים הללו, ונחלקו איזה מהם הוא הטעם (העיקרי): ל"איכא דאמרי" הטעם (העיקרי) הוא משום חתנות, ולכן המענה "איכא מאי עבדת באורתא" מבאר מפני מה לא היה צורך להציל את באטי מבישולי נכרים (לדעת התוס' מפני שהוא מותר בבנותיהן, ולדעת רש"י, מפני שבלאו הכי אינו נזהר בבנותיהן); ואילו ללשון הראשון הטעם (העיקרי) הוא "שלא יהא ישראל רגיל כו' ויאכילנו דבר טמא", ולגבי חשש זה, הענין ד"עבדת באורתא" אין בו מענה וביאור.

אבל עדיין אינו מוכן, כנ"ל, למאן דאמר הראשון: איך מצדיקה טענתו של שבור מלכא "לא קים לי בגויה" את הכשלת באטי בדבר איסור³⁹?

גם עדיין אינו מבואר היטב ל"איכא דאמרי" לשיטת רש"י: הן אמת שבאטי לא היה נזהר בבנותיהן, ולכן אין הכרח להצילו מהסייג לבנותיהן, אבל מכל מקום, עדיין עדיף להקדים ולנעוץ את הסכין בקרקע קודם חיתוך האתרוג עבור באטי (ובדרך ממילא למנוע אותו מאיסור), כיון שאין בזה שום תוספת טירחא.

38) רש"י ע"ז לח, רע"א [וכבר הקשו עליו (ב"ח יו"ד ר"ס קיב. ועוד) שסותר א"ע (ראה לעיל הערה 5). ואכ"מ]. ועוד (ראה אנציקלופדיה שם (בתחלת הערך), ושו"י).

39) אם תמצ' לומר (דלא כנ"ל הערה 33) שהאתרוג היה מותר (כי היה רוב באתרוג לגבי הבלוע שבסכין) – נמצא, ששבור מלכא לא הכשילו בדבר איסור. ומ"מ לא נתן למר יהודה עד שנעץ הסכין בקרקע, כי "מר קים לי בגויה" שלא יאכלנו אף שמתור* (ע"ז המבואר לקמן בפנים סעיף ז). וכדיוק לשון רש"י (ע"ז שם) "פרוש כל כך". אבל עדיין לא מתורצת שאלה הב' שבפנים.

(*) מכיון ששבור מלכא לא היה צריך לעשות כן לכתחילה. ובפרט שרי"א (רשב"א הובא בב"י לטו"ד ד"ה ומ"ש רבינו בזה בשם הרשב"א. שו"ת יו"ד סקט"ו סק"ז) דגם בישולי נכרים לא בטלי ברוך כי אם בס'.

ז. והביאור בזה:

דין הוא⁴⁰ שפרנס שנתמנה על הציבור אסור לו לעשות מלאכה בפני שלשה, ומכל"שכן שכך הוא הדין במלך.

[ואע"פ ששבור מלכא היה נכרי, הרי הלכה זו היא מילתא בטעמא, והטעם ישנו בשלימותו גם בנכרי, ובפרט בנוגע לנכרי בהנהגתו בעצמו. וגם, בכלל, הכל מחוייבים בכבודם של מלכי אומות העולם⁴¹.

ויש לומר הטעם לזה, כי כבוד המלך הוא ענין הנוגע לישובו של עולם ("שאלמלא מוראה (של מלכות) איש את רעהו חיים בלעו"⁴²), שגם בני נח מצווים על זה⁴³. וממילא חל החיוב בכבודם גם על ישראל].

ונמצא, שמצד כבוד המלך אסור היה⁴⁴ לשבור מלכא לנעוץ את הסכין בקרקע⁴⁵ בפני באטי ומר יהודה, וממילא, מאחר שבאטי לא היה עתיד לעבור על איסור באכלו את האתרוג (גם ללא נעיצה בקרקע), ואדרבה, הוא היה מחוייב לאכול מחשש פיקוח נפש כנ"ל (סעיף ג)⁴⁶ – היה שבור מלכא מוכרח לתת לו לאכול מהאתרוג בלי הקדמת נעיצת הסכין בקרקע.

40) קידושין ע, א. רמב"ם הל' סנהדרין פכ"ה ה"ד. טושו"ע ח"מ ס"ח ס"ד.

41) ראה סדר ברכת הנהנין לאדמו"ר הזקן פ"ב ס"ט"י (ובמ"מ שם).

42) אבות פ"ג מ"ב.

43) ראה בארוכה לעיל ח"א שיחה א לפרשת וישלח ס"ח ואילך.

44) דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול (סוטה מא, ב. ושו"נ).

44*) אבל אין להקשות איך נתן להם החתיכת אתרוג, והרי גם להאכיל ולהשקות הוא היפך כבודו של מלך (ראה קידושין לב, ב) – כי שם המדובר ש"עומד ומשקה" (וכי"ב) – כהנהגת משרת, משא"כ נתינת פרס ומתנה. – ולהעיר מבר"ר (פצ"ב, ה) נתן לו יוסף.

45) ראה תניא אגרת הקודש ס"ז "ונעשה היתר [גמור]". וידועה השק"ט אם רק נדחו או הותרו (ראה לקוטי שיחות ח"א ע' 347 ואילך, ושו"י). וראה שו"ע אדמו"ר הזקן א"ח סקצ"ז ס"ה: שהיתר הוא אוכל ומצוה הוא עושה.

עפ"י יש לבאר את הסברו של שבור מלכא בטעם שנעץ את הסכין בקרקע בשביל מר יהודה דוקא – לפי ש"מ קים לי בגויה: כוונתו לא היתה לומר שבנוגע למר יהודה בטוח הוא שלא יאכל דבר איסור ואילו בנוגע לבאטי הוא מסתפק בכך, אלא – "קים לי בגויה" שמר יהודה לא יאכל בשום אופן מן האתרוג⁴⁶ (אע"פ שמותר לו לאכול מן הדין), אפילו כשהדבר כרוך בפקוח נפשות,

– ובפרט אם תמצי לומר שמר יהודה הוא רב יהודה, שבגמרא⁴⁷ נאמר אודותיו שהיה מקמאי ד"הו קא מסרי נפשיהו אקדושת השם" (אפילו כשאין חיוב לעשות כן⁴⁸) –

וממילא היה שבור מלכא מוכרח לנעוץ בשבילו את הסכין בקרקע⁴⁹;

משא"כ באטי "לא קים לי בגויה" – היינו שהוא מסופק אודותיו (לא – ח"ו – אם הוא פרוש מן האיסורים בכלל, אלא רק) אם ימסור את נפשו על זה, ולכן אסור היה לשבור מלכא, בהיותו מלך, לוותר על כבודו ולעשות בשבילו את המלאכה דנעיצת הסכין בקרקע⁵⁰.

ח. מסיפור זה למדנו גם הוראה בעבודת ה': מסופר כאן שלפני שבור מלכא ישבו שני אנשים שהיו מחוייבים בכבוד המלך. אחד מהם

(46) כדיוק לשון רש"י "פרוש כל כך" (כ"ל הערה 39).
(47) ברכות כ, א. – בסיפור דשבור מלכא הלשון "מר יהודה", אבל ראה רש"י (הובא בתוס') ע"ז שם "רב יהודה". ובקדושין ע, ב: מכריז רב יהודה כ"י באטי בר טוביה כו'.
(48) עץ יוסף לע"י ברכות שם. וראה כס"מ להל' יסודי התורה פ"ה ה"ד.

(49) ואין בזה היפך כבודו של מלך, מכיון שעשה זה שלא יכשל באיסור, ע"ד הא דסוטה שם (וראה תוס' שם) "מצוה שאני".

(50) עפ"י יש לתרץ ג"כ זה ששבור מלכא הקדים לתת האתרוג לבאטי קודם מר יהודה – דלכאורה, הוה ליה לכבד מר יהודה קודם (ועי' לא היה מכשיל גם באטי, ובאופן זה נעיצת הסכין בקרקע אינה בשביל באטי ואין זה היפך כבודו של מלך) – כי רצה שילמדו מהנהגתו דין, שבשביל באטי אסור לו לוותר על כבודו.

היה בפחד מפני המלך שאינו יהודי, ולכן אכל מהפרי שחתך שבור מלכא בסכין שאינה כשרה, בהסתמך על היתר מטעם פיקוח נפש וכו' – ויהודי זה לא קיבל מהמלך את הכבוד הראוי;

והשני, שעליו אמר שבור מלכא "קים לי בגויה" שלא יעבור על איסור אפילו אם הדבר נוגע בכבוד המלך, עד למסירת נפש – הנה דוקא יהודי זה, לא זו בלבד שלא איבד את חנו בעיני המלך, אלא אדרבה – שבור מלכא בעצמו ויתר על כבוד מלכותו והטריח את עצמו לשמש את מר יהודה.

דלכאורה: הרי היה ביכולתו לקרוא לאחד ממשרתי המלך ולצוות עליו לנעוץ את הסכין בקרקע, או אפילו להורות למר יהודה עצמו לעשות זאת?

אלא, שבשעה שגוי רואה לפניו יהודי ירא שמים הפורש מן האיסורים עד למסירת נפש, אזי לכבוד יחשב לגוי ההוא (ואף לכבודו של מלך⁵¹) שיש ביכולתו לשמשו; ולא לשמשו סתם, אלא להסכים למלא את רצונו ולסייעו – ואף בגופו – גם בכל ההידורים (וכנ"ל שעל-פי דין היה מותר למר יהודה לאכול את האתרוג בלי נעיצת הסכין בקרקע).

ועליידי הנהגה זו יבוא ה"סיום" על "עבודה זרה" – ביטול ענין עבודה זרה בעולם, "והיתה לה' המלוכה"⁵² בכל העולם כולו, "והיה ה' למלך על כל הארץ"⁵³, בקרוב ממש.

(משיחת י"ט כסלו תשל"א)
– לקוטי שיחות חלק יט, דברים ה
בתרגום לשון הקודש)

(51) ומקרא מלא דיבר הכתוב – והיו מלכים אומניך (ישעיה מט, כג. וראה זבחים יט, א דהובא זה באיגור מלך פרס).

(52) עובדיה בסופו.

(53) זכריה יד, ט.

יתברך, כדכתיב בנבואה³² "הנני שולח ולקחתיו גוי' ואל נבוכדראצר מלך בבל עבדי גוי'!?"

ואם מפני שלא היו ישראל ראויים לביהמ"ק – הרי היה ביכולת הקב"ה לגנוז את המקדש, וכמו שמצינו בנוגע למשכן ש"נגזז אוהל מועד כו"³³, ובפרט שגם במקדש עצמו מצינו ש"טבעו בארץ שעריה"³⁴, ועל-דרך-זה נגזזו כמה מהכלים³⁵.

ה. והנה, בנוגע לאיסור "בל תשחית" לכאורה אפשר ליישב ע"פ מאמר ר"ז על הפסוק³⁶ "כלה ה' את חמתו", ש"שפך חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל" (והיינו דכתיב "מזמור לאסף" ולא "בכי לאסף"), די"ל שלכן אין בזה ענין של בל תשחית, כי איסור זה אינו אלא "כשעושה דרך השחתה וקלקול, אבל על מנת לתקן מותר לקלקל אם אי אפשר לתקן אלא ע"י קלקול זה"³⁷.

וכדקיימא לן במלאכת שבת, דאע"פ שכל המקלקלין פטורין³⁸ (אם "קרע בגדים או שרפן או שבר כלים דרך השחתה הרי זה פטור"³⁹), מכל מקום, "הקורע בחמתו או על המת שהוא חייב לקרוע עליו חייב מפני שמיישב דעתו בדבר זה וינוח יצרו והואיל וחמתו שוככת בדבר זה הרי הוא כמתקן וחייב"⁴⁰, ועל-דרך-זה בענייננו, דכיון שחורבן ביהמ"ק היה באופן של "כילה . . חמתו", הרי זה ענין של תיקון.

ועוד זאת: כיון שע"ז ש"כילה . . חמתו" – "לא שפך חמתו על ישראל", נמצא שגם לגבי

הלכה פסוקה היא⁴¹: "כל המשבר כלים וקורע בגדים והורס בנין כו' דרך השחתה עובר בלא תשחית"⁴². יתר על כן: בנוסף לאיסור "בל תשחית", ישנו איסור מיוחד בנוגע לביהמ"ק, "לא תעשון גוי'" – שלא לפגום בחלק מביהמ"ק: "הנותץ"⁴³ אבן אחת מן המזבח או מכל ההיכל או מבין האולם ולמזבח דרך השחתה לוקה שנאמר⁴⁴ ונתצתם את מזבחותם וגו' לא תעשון כן לה' אלקיכם", ועל אחת כמה וכמה שאסור להחריב את ביהמ"ק כולו, ודבר זה אף נמנה במנין המצוות⁴⁵ להרמב"ם: "שלא לאבד בית המקדש או בתי כנסיות או בתי מדרשות".

ועולה השאלה⁴⁶: כיון ש"מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל"⁴⁷, והקב"ה מקיים כביכול את המצוות שמצווה לישראל⁴⁸, הכיצד⁴⁹ הניח הקב"ה לאומות העולם להחריב את ביהמ"ק, ועוד זאת, שהדבר נעשה בשליחותו

(24) רמב"ם הל' מלכים פ"ו ה"י. שו"ע אדמו"ר הזקן חו"מ הל' שמירת גוף ונפש ובל תשחית סעיף יד.

(25) ברמב"ם שם ממשיך "ואינו לוקה אלא . . מדבריהם", וראה מל"מ שם ה"ח ("א"ה כו") דלדעת הרמב"ם – בכל דבר מלבד אילנות הוא רק מדרבנן, אבל בשו"ע אדמו"ר הזקן שם הלשון: "עובר בל"ת שנאמר לא תשחית גוי". וראה אנציקלופדיה תלמודית ערך בל תשחית בתחלתו המחלוקת בזה.

(26) לשון הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"י. ובהל' יסודי התורה פ"ו ה"ז – "הסותר" ועוד שינויים. וראה צפנת פענח הל' יסודות שם. ועוד. ואכ"מ.

(27) ראה יב, ג"ד.

(28) שבריש ספר היד מל"ת סה. ועד"ז – בספר המצות מל"ת סה. ובכותרת להל' יסודות מצוה ח כתב: שלא לאבד דברים שנקרא שמו עליהם (כי מקצר ביותר בהלשון). ואכ"מ.

(28*) בהבא לקמן העירני חכם אחד מספר נפש חיים (לר"ח פאלאג'י) מעי הביית אות יד. וש"נ.

(29) תהלים קמו, יט.

(30) שמו"ר פ"ל, ט. ועד"ז – ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. וראה ברכות ו, א (בנוגע תפלין). ועוד.

(31) ראה ב"ר פ"א, ה.

(32) ירמיה כה, ט וא"ל. וראה שם ז, יד (ועשיתי לבית גוי') לב, ג (הנני נותן גוי'). ועוד.

(33) סוטה ט, סע"א.

(34) איכה ב, ט. איכ"ר שם (פ"ב, יג). במדב"ר פט"ו, יג. זהו ח"א ג. א. וראה סוטה שם ובפרש"י שם.

(35) יומא נב, ב. וש"נ.

(36) איכה ד, א. איכ"ר שם.

(37) שו"ע אדמו"ר הזקן שם סט"ו.

(38) רמב"ם הל' שבת פ"א ה"י. משבת קה, ב. ובכ"מ.

(39) רמב"ם שם.

(40) רמב"ם שם פ"ה ה"י. וראה שם פ"ח ה"ח.

ומאחר שכל הפטרה באה כגמר וסיום לפרשה הנקראת בתורה: - ממילא נמצא, שהסיום וה"סך הכל" דפרשה זו הוא ענין הגאולה.

ועפ"י יומתק מה שבלקוטי תורה - שסידר בו הצמח צדק המאמרים "על סדרי פרשיות התורה כו"י¹³ - ישנו מאמר יחיד¹⁴ לפרשת דברים, על הפסוק "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" (ולא נמצא שם מאמר על אחד מפסוקי הפרשה עצמה¹⁵) - די"ל (בדרך אפשר) שהטעם לזה הוא, כי זהו תוכן הפרשה.

ואע"פ שענין זה [שהדגשת הנקודה העיקרית של הפרשה היא דוקא בהפטרה, ובזה גופא - בסיום ההפטרה] - אפשר לאמרו בכל הפרשיות, מכל מקום, לא מצינו על-דרך-זה בשאר הפרשיות, שהמאמר בלקוטי-תורה (לפרשה מסוימת) יהיה רק על פסוק מההפטרה¹⁶, ומסיום ההפטרה דוקא.

12) להעיר מפירוש לשון "הפטרה" - אנציקלופדיה תלמודית כערכו (בתחלתו). וראה שם, דיש שקראו אותה בשם "אשלמתא", כי היא ההשלמה של קריאה בתורה.

13) מנוסח השער דלקוטי תורה אשר נערך ע"י כ"ק אדמו"ר הצמח צדק.

14) על פסוק מהסדרה [הפרשה] או הפטרה. וגם מאמר השני שם - הוא בהמשך לד"ה ציון במשפט תפדה.

15) באור התורה לאדמו"ר הצמח צדק נמצאו כמה מאמרים לפרשת דברים, ואולי יש בהם גם (חלקים) מאדמו"ר הזקן. אבל ראה רשימת מאמרי אדמו"ר הזקן על סדר פסוקי התורה (בסוף ספר מאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה ח"ב ע' אומד) - שלא נמצאו על פרשת דברים.

16) אף שישנם מאמרים בסדרות שבאו על פסוקים מההפטרה. ולהעיר שבתורה אור פרשת בראשית מתחיל במאמרי ד"ה השמים כסאי וד"ה כי כאשר השמים החדשים - פסוקים מההפטרה (דשבת ר"ח¹⁷), אבל (נוסף לזה) שגם הם שייכים לתוכן הסדרה, בראשית גר' השמים ואת הארץ הרי לאחז - כמה מאמרים על פסוקי ועניני פרשת בראשית.

17) דמאמרים אלו נאמרו בשבת ר"ח - ראה בהוספות לספר מאמרי אדמו"ר הזקן - תקס"ה ח"ב (ע' א'ק"ז).

וי"ל שהטעם לזה שכן הוא דוקא בפרשתנו, הוא, כי בענין הגלות והגאולה מודגש הדבר באופן מיוחד, וכדלקמן.

ג. ויובן בהקדם הא דאיתא בילקוט בתחלת ירמיה¹⁸: "עלה אריה במזל אריה והחריב את אריאל. עלה אריה זה נבוכדנאצר דכתיב¹⁹ עלה אריה מסבכו, במזל אריה עד²⁰ גלות ירושלים בחודש החמישי, והחריב אריאל הו"י²¹ אריאל אריאל קרית חנה דוד. על מנת שיבא אריה במזל אריה ויבנה אריאל. יבא אריה זה הקב"ה דכתיב ביה²² אריה שאג מי לא יירא, במזל אריה והפכת²³ אבלם לששון, ויבנה אריאל בונה²⁴ ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס".

וצריך להבין: כיון שכל עניני התורה הם בדיוק, ובודאי אין בהם מליצות סתם ח"ו, מהי ההדגשה שבנקיטת הלשון "אריה", הן בנוגע לחורבן ("עלה אריה במזל אריה והחריב את אריאל"), והן בנוגע לבנין ("שיבא אריה במזל אריה ויבנה אריאל") - ולמה לא נאמר בסתם: "בא נבוכדנאצר בחודש החמישי כו' על מנת שיבא הקב"ה כו' ויבנה בית המקדש"?

ד. והביאור בזה הוא, שבכך מיישב המדרש שאלה כללית בנוגע לחורבן בית המקדש:

בפרשת תרומה הד"ה אינו מהפרשה, אבל תוכן המאמר בענין דהסדרה - הכרובים, עיי"ש. וראה בס"פ תרומה: כ"ק אדמו"ר נ"ע ביאור ענין כרובים.

בלקוטי תורה פרשת צו ופרשת שמיי אין ד"ה על פסוקים דהסדרה אבל תוכן המאמרים שייכים להסדרה.

17) רמז רנט. הובא ונתבאר באור התורה נ"ך כך ב' ע' אינו ואילך. ד"ה בונה ירושלים ה' דש"פ ואתחנן תרכ"ט (ספר המאמרים תרכ"ט ע' רעא).

18) ירמיה ד, ז.

19) שם א, ג.

20) ישעיה כט, א.

21) עמוס ג, ח.

22) ירמיה לא, יב.

23) תהלים קמז, ב.

סיכום

עבודה זרה עו, ב: מר יהודה ובאטי בר טובי הוו יתבי קמיה דשבור מלכא. אייתו לקמיהו אתרוגא. פסק, אכל, פסק והב ליה לבאטי בר טובי, הדר דצה עשרה זימני בארעא, פסק, הב ליה למר יהודה. אמר ליה באטי בר טובי: "והוא גברא לאו בר ישראל הוא?" אמר ליה: "מר קים לי בגויה, ומר לא קים לי בגויה". איכא דאמרי, אמר ליה: "איזכר מאי עבדת באורתא".

ופרש"י: מר קים לי בגויה - רב יהודה, מכיר אני בו שהוא פרוש ולא יאכל דבר איסור, אבל כך איני מוחזק שתהא פרוש כליכך. מאי עבדת באורתא - דרך פרסיים למסור נשים לאכסנאים, וכשיגונן להם בלילה שעבר - קיבל באטי, ורב יהודה לא קיבל.

צריך ביאור: גם אם שבור מלכא לא היה בטוח שבאטי מקפיד להימנע מאיסורים (או אף היה בטוח שעבר על איסור בלילה הקודם) - האם זוהי סיבה להכשילו באיסור גיעולי נכרים?

והביאור בזה:

הסכין שבה מדובר לא היתה סכין של גיעולי נכרים (מאכלות אסורות), אלא של בישולי נכרים בלבד (ומכאן מקור לשיטת הפוסקים - שכמותם נפסקה ההלכה - שבישולי נכרים אסורים גם את הכלים שבושלו בהם).

לאיסור בישולי נכרים מצינו שני טעמים: (א) "משום חתנות"; (ב) "שלא יהא ישראל רגיל אצלו במאכל ובמשתה, ויאכילנו דבר טמא".

ושתי הגרסאות בדברי שבור מלכא תלויות בשני טעמים אלו:

לפי הגרסה השניה טעם איסור בישולי נכרים הוא "משום חתנות", וזוהי כוונת דברי שבור מלכא "איזכר מאי עבדת באורתא": לפי דעת התוס', שבאטי (שהיה "מעוכב גט שחרור") היה מותר באשה נכרית - הרי גם איסור בישולי נכרים לא חל עליו, מאחר שאיסור זה אינו אלא "משום חתנות"; ואפילו לדעת רש"י, שבאטי היה אסור בנכרית - הרי מאחר שבאטי לא נזהר באיסור זה, סבר שבור מלכא שאין צורך להגן עליו מפני איסור בישולי נכרים המסונף לו.

לפי הגרסה הראשונה, לעומת זאת, טעם איסור בישולי נכרים הוא "שלא יהא ישראל רגיל אצלו במאכל ובמשתה", ולכן הטענה "איזכר מאי עבדת באורתא" אינה תקפה.

ביאור דברי שבור מלכא לפי הגרסה הראשונה:

מן הדין אסור למלך לעשות מלאכה בפני אחרים, ולכן אסור היה לשבור מלכא לנעוץ את הסכין בקרקע בפני אורחיו. משום כך לא נעץ שבור מלכא את הסכין לפני חיתוך האתרוג עבור באטי, מתוך הנחה שבוודאי באטי לא יסרב לאכול את האתרוג (שכן סירוב למתנתו של מלך יש בו משום חשש פיקוח נפש). לגבי מר יהודה, לעומת זאת, ידע שבור מלכא ("קים לי בגוויה") שלא יאכל דבר איסור גם במחיר סכנת נפשות, ולכן נאלץ למחול על כבודו ולנעוץ את הסכין בקרקע לפני חיתוך האתרוג.

ההוראה מסיפור זה בעבודת ה': כאשר גוי רואה יהודי ירא'שמים, המקפיד לפרוש מכל דבר איסור אפילו במחיר סכנת נפשות – רואה הגוי לכבוד לעצמו לשרתו ולסייע לו.

בין המצרים ב'

כיצד איפשר הקב"ה את חורבן בית המקדש, בניגוד לציווי התורה "ונתצתם את מזבחותרם... לא תעשון כן לה' אלקיכם"? • מדוע גילו רבים מגדולי ישראל "קיצין" שונים – בניגוד למאמר הגמרא "תיפח עצמן של מחשבי קיצין"? • ביאור נפלא בגדר מהות החורבן – "סותר על־מנת לבנות"

תוכן הנבואה שבהפטרות "חזון ישעיהו" הוא דברי מוסר לישראל, ואעפ"כ, סיום וחותרם הפטרה הוא בענין הגאולה – "ואשיבה שופטין גו' ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה"; ועל־דרך־זה מצינו בפרשת דברים, שאף שפרשה זו כוללת "דברי תוכחות", מכל מקום, סיומה וחותרם קאי בענין הכניסה דישאל לארץ ישראל – "לא תיראו כי ה' אלקיכם הוא הנלחם לכם".

וכיון ש"הכל הולך אחר החיתום", מובן, שאעפ"פ שתוכן הפטרה הוא "פורענותא"¹⁰ – ובג' דפורענותא גופא, הפטרה "חזון" היא החמורה שבהם¹¹ – מכל מקום, הנקודה העיקרית שבה (– הסיום והחותרם) היא ענין הגאולה: "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה".

(6) שם, כו"ז.

(7) ראה ספרי, ת"א, ת"י ופרש"י – ריש פרשתנו.

(8) ג, כב.

(9) ברכות יב, א.

(10) תוס' מגילה שם, וטושו"ע שם – מפסיקתא. יברמב"ם שם "בדברי תוכחות", אלא שלדעת הרמב"ם הוא סדר אחר ולא כבטושו"ע.

(11) ראה תוס' שם בסימו, בהטעם דהפטרה דחזון הוא בשבת שלפני תשעה באב – כי הוי ענין "אבילות", וראה ראב"ה ס' תקצה "הפטרה דחזון ישעיהו נהגו לקרותה בניגון קינה וענין אבילות הוא" (ועיי"ש שלכן קוראין אותה דוקא בשבת שלפני תשעה באב (ולא לאח"ז) "כיון דבחול לא אפשר לאפטורי מפטיר בשבת").

א. בענין הפטרות הפרשיות, כבר נתבאר פעמים רבות דאע"פ שאמרו שרק מפרשת בראשית ועד י"ז תמוז "מפטירין מענין הפרשיות דומה בדומה, ומשם ואילך לפי הזמן ולפי המאורע" (כדאיתא בטורי),

מכל מקום, כיון שכל עניני התורה מדויקים הם ביותר, מובן, שגם ההפטרות שנקבעו בשבתות אשר מ"ז תמוז ואילך "לפי הזמן כו" [הפטרות "דברי ירמיה" בפרשת פינחס (או מטות) וכו', הפטרת "חזון" בפרשת דברים] – יש להן שייכות לפרשיות הנקראות בשבתות אלו ("מענין הפרשיות כו"), הגם שבעיקרן נקבעו "לפי הזמן ולפי המאורע".

וענין זה מודגש ביותר בשבת חזון, שהרי שבת זו נקראת (במנהג ישראל, אשר תורה היא) ע"ש הפטרה – "שבת חזון", והיינו שזהו תוכן (כל) ענינה של שבת זו.

ב. אחד הענינים שבהם הפטרת "חזון ישעיהו" היא "בדומה" לפרשה (דברים) – הוא:

- (1) ראה לקוטי שיחות ח"ט ע' 61. ושי"ח ע' 342. ועור.
- (2) אר"ח סתכ"ח (בשם הפסיקתא). ועד"ז בשו"ע שם ס"ח. תוד"ה ר"ח מגילה לא, ב. וראה רמב"ם הל' תפלה פ"ג ה"ט.
- (3) ועד"ז הו' דנחמתא.
- (4) ראה בפרטיות לקוטי שיחות ח"ט שם ובהערות שם.
- (5) ישעיה א, א ואילך.